

ภาษาในอินเดีย

ความกว้างใหญ่ไพศาลทั้งในพื้นที่และจำนวนประชากรของอินเดีย มักจะเป็นมูลเหตุให้มีผู้ออกทราบบ้างเรื่องภาษาที่ใช้ในประเทศนั้นกันอยู่เนือง ๆ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ได้เดินทางไปในประเทศอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นด้วยเรื่องของธุรกิจหรือเรื่องอื่นใดก็ตาม มักจะเกิดความงงงวยในเมื่อได้ประสบพบเห็นว่า ชาวอินเดียมีภาษาที่ใช้พูดใช้เขียนกันมากมาย ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องผ่านไปจนถึงเขตสุดของอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นในด้านทิศเหนือ ใต้ ตะวันออก หรือตะวันตกก็ตาม มีคนพูดว่า ผิวพรรณตลอดจนรูปร่างหน้าตาของชาวอินเดียซึ่งอาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ มีหลายแบบ หลายลักษณะมากเท่าใด ภาษาที่ใช้พูดกันในอินเดียซึ่งมีประชากรประมาณ 750 ล้าน ก็จะมีมากเท่านั้น นอกจากภาษาที่พูดแตกต่างกันแล้ว แม้อักษรหรือตัวหนังสือที่ใช้เขียนก็ยังแตกต่างกันด้วย ในเรื่องนี้อินเดียจะไม่สะดวกเหมือนจีน เพราะจีนนั้นแม้จะกว้างใหญ่ไพศาลและมีประชากรมากกว่าอินเดีย แต่ก็ใช้ตัวหนังสือเหมือนกันหมดทั่วประเทศ คนจีนจากภาคต่าง ๆ ของประเทศจีนนั้น แม้จะมีได้เรียนพูดภาษากลาง คือภาษาปักกิ่ง (ในปัจจุบันเขียนเป็น BEIJING) แต่ก็สามารถสื่อสารเข้าใจความหมายกันได้ด้วยการใช้อักษรหรือเขียนเป็นตัวหนังสือ

ในเรื่องของภาษานี้ รัฐธรรมนูญของอินเดียได้ตราไว้ว่า อินเดียมีภาษาที่ใช้เป็นทางการอยู่ 15 ภาษา แต่ละภาษามีอักษรของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ถือกำเนิดจากอักษรเทวนาครี ภาษาเหล่านี้ได้แก่

1. อัสสัม (ASSAMESE)	2. เบ็งกาลี (BENGALI)
3. กุชราตี (GUJARATI)	4. ฮินดี (HINDI)
5. กัณณาฑ (KANNADA)	6. กัศมีรี (KASHMIRI)
7. มะละยาฬัม (MALAYALAM)	8. มารฐี (MARATHI)
9. โอริยา (ORIYA)	10. ปัญจาบี (PUNJABI)
11. สันสกฤต (SANSKRIT)	12. สินธี (SINDHI)
13. ทมิฬ (TAMIL)	14. เตลุกู (TELUGU)
15. อูรดู (URDU)	

ท่านผู้อ่านจะสังเกตได้ว่า ชื่อของหลายภาษาข้างต้นนี้ เป็นชื่อเดียวกับชื่อแคว้นหรือรัฐของอินเดีย เช่น เตลุกู เบ็งกาลี ทมิฬ กุชราตี ปัญจาบี อัสสัม และกัศมีรี ทั้งนี้ก็เพราะว่าภาษาเหล่านี้ได้ชื่อจากชื่อแคว้นที่ใช้ภาษาเหล่านั้นนั่นเอง เช่น ภาษาที่ใช้พูดในแคว้นเบงกอลมีชื่อว่า เบ็งกาลี ภาษาที่ใช้พูดในแคว้นคุชราตมีชื่อว่า คุชราตี ภาษาที่ใช้พูดในแคว้นสินธ์มีชื่อว่า สินธี ฯลฯ

(เพื่อให้เกิดความเข้าใจและจินตภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนใคร่ขอให้ท่านผู้อ่านได้โปรดดูแผนที่การใช้ภาษาในประเทศอินเดีย ควบคู่กันไปด้วย)

ปราชญ์ในวิชาการด้านภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่าทั้ง 15 ภาษาดังกล่าวแล้วข้างต้น อยู่ในตระกูลภาษา 2 ตระกูลคือ 1. อินเดีย-อารยะ (INDO-ARYAN) และ 2. ทราวิท (DRAVID) หรือ DRAVIDIAN) ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลและกฎเกณฑ์ทางวิชาภาษาศาสตร์เป็นเครื่องพิจารณา ภาษาที่จัดเข้าอยู่ในตระกูลภาษาอินเดีย-อารยะ ได้แก่ 1. ฮินดี (HINDI) 2. สินธี (SINDHI) 3. เบ็งกาลี (BENGALI) 4. มารฐี (MARATHI) 5. อูรดู (URDU) 6. กุชราตี (GUJARATI) 7. โอริยา (ORIYA) 8. ปัญจาบี (PUNJABI) 9. กัศมีรี (KASHMIRI) 10. อัสสัม (ASSAMESE) 11. สันสกฤต (SANSKRIT) ส่วนภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาทราวิทมี 1. ทมิฬ (TAMIL) 2. กัณณาท (KANNADA) 3. เตลลูคู (TELUGU) และ 4. มะละยาลัม (MALAYALAM)

นอกจากตระกูลภาษาใหญ่สองตระกูลที่กล่าวมาแล้ว ยังมีตระกูลภาษาอีกสองตระกูลคือ จีน-ทิเบต (SINO-TIBETAN) หรือที่มีชื่อว่า กิราต (KIRAT) ในวรรณคดีสันสกฤต และตระกูลภาษา AUSTRIC ซึ่งในวรรณคดีสันสกฤตมีชื่อว่า นิซาท (NISAD)

ตระกูลภาษาทั้ง 4 นี้ส่วนใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ตามเนื้อที่ดังต่อไปนี้ของอินเดียตระกูลภาษาอินเดีย-อารยะ อยู่ในภาคเหนือ ตะวันตกเฉียงเหนือ ตะวันตก ภาคกลาง ตะวันออก ตระกูลภาษาทราวิทอยู่ในภาคใต้ ตระกูลภาษาจีน-ทิเบตหรือกิราตในเทือกเขาหิมาลัย และดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในเขตที่ติดกับประเทศเนปาล ภูฐาน และรัฐสิกขิม เรื่อยไปจนถึงแคว้นอัสสัมและชายแดนประเทศพม่า ตระกูลภาษา AUSTRIC หรือนิซาทกระจัดกระจายอยู่ในป่าเขาลำเนาไพรและส่วนลึกในภาคต่าง ๆ ของประเทศอินเดีย ซึ่งขณะนี้อารยธรรมสมัยใหม่ก็ยิ่งเข้าไปถึงได้น้อยมาก และด้วยเหตุนี้ จึงยังไม่มี การสำรวจและรับทราบข้อมูลอะไรกันได้อย่างจริงจัง

ประวัติศาสตร์ของตระกูลภาษาอินเดีย-อารยะ ในดินแดนอินเดีย เริ่มต้นตั้งแต่ประมาณ 4,000 ปีที่แล้ว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ตั้งแต่เผ่าชนที่มีชื่อทางประวัติศาสตร์ว่า อารยะ (ARYAN) ได้เริ่มอพยพจากดินแดนในเอเชียกลางเข้าไปแสวงหาแหล่งทำมาหากินในภาคเหนือของอินเดีย

หลักฐานของภาษาหรือคำพูดที่เก่าแก่ที่สุดของชาวอารยะได้แก่บทสวด ซึ่งมีความหมายสวดดีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ อันมีความสำคัญยิ่งแก่การยังชีพของมนุษย์ เพราะหากปราศจากธาตุเหล่านี้แล้วไซ้ร้ มนุษย์ก็จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ และโดยเหตุที่มีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ชาวอารยะจึงยกย่องให้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเหล่านั้นเป็นเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น ยกย่องไฟเป็นพระอัคนี ยกย่องน้ำเป็นพระวรุณ ยกย่องลมเป็นพระวายู ยกย่องผืนดินเป็นพระปถพี ฯลฯ

บทสวดเหล่านี้มีปริมาณเพิ่มขึ้นตามกาลเวลาที่ได้ผ่านไป ทั้งได้รับการจัดสรรเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งเป็น 4 หมวด มีชื่อว่า ฤค ยชุร สาม และ อถรว ทั้งหมดนี้มีชื่อว่า “เวท” ซึ่งเกิดจากรากศัพท์ “วิท” แปลว่า รู้ และนี่คือที่มาของคัมภีร์พระเวททั้ง 4 (ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรวเวท) ตามที่เราทราบกัน นอกจากนี้พระเวททั้ง 4 นี้แล้ว ยังมีคัมภีร์อื่นเกิดตามเป็นบริวารอีกมากมาย เช่น คัมภีร์พราหมณะ อารัณยกะ และอุปนิษัท เป็นต้น

เนื้อหาสาระในคัมภีร์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดด้วยการท่องจำจากปากต่อปากตราบจนถึงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 3 จึงได้มีการจารึกเป็นตัวหนังสือ และรวบรวมเป็นรูปเล่ม

ภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวททั้ง 4 และคัมภีร์บริวารดังกล่าว มีชื่อว่า ภาษาสันสกฤตแบบพระเวท (VEDIC SANSKRIT หรือ OLD INDO-ARYAN) ซึ่งแตกต่างจากภาษาสันสกฤตแบบฉบับ (CLASSICAL SANSKRIT ภาษาสันสกฤตแบบฉบับก็คือ ภาษาสันสกฤตที่ใช้จนารวณกรรม เช่น รามายณะ มหาภารตะ ศกุนตลา รามวงส์ กุมารสมภพ หิโตปเทศ กามสูตร ฯลฯ)

ชาวอารยะที่เร่ร่อนเข้าไปแสวงหาถิ่นฐานทำมาหากินในอินเดียภาคตะวันตกเฉียงเหนือและภาคเหนือดังกล่าวแล้วข้างต้น ต่อมาในช่วงเวลานับได้เป็นพันปีได้ขยายจำนวนและแผ่อิทธิพลลงไปตามทีราบลุ่มทางทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศตะวันออกของอินเดีย และได้ผสมผสานกับเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เหล่านั้นมาก่อน โดยที่ความเจริญทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรมที่ชาวอารยะได้นำติดตัวมาด้วย อยู่ในระดับสูงกว่าความเจริญของชนพื้นเมือง ชนพื้นเมืองจึงได้รับเอาความเจริญของชาวอารยะมาใช้ในชีวิตของตนแทบจะทุกวิถีทาง ผลก็คือ ภาษา ลัทธิความเชื่อถือ ฯลฯ ของชาวอารยะได้หยั่งรากลึกจนกลายเป็นอารยธรรมและวัฒนธรรมของอินเดียโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์ของบทความชิ้นนี้ ว่าด้วยเรื่องภาษาในประเทศอินเดีย เพราะฉะนั้นจึงจะขอพูดถึงเรื่องภาษาเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นเช่น ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ หากมีโอกาสจะได้ประมวลและเรียบเรียงมาเสนอท่านผู้อ่านที่สนใจต่อไป

กาลเวลาและธาตุมูลประจำท้องถิ่นได้ทำให้ภาษาสันสกฤตแบบพระเวท (VEDIC SANSKRIT หรือ OLD INDO-ARYAN) เปลี่ยนแปลงไปทั้งในรูปแบบ ชุ่มเสียง และถ้อยคำ วิวัฒนาการเช่นนี้ในภาษาสันสกฤตตั้งแต่ยุคพระเวทจนถึงภาษาอินเดียในปัจจุบัน เกิดขึ้นในช่วงเวลาอันยาวนานไม่น้อยกว่า 4,000 ปี มีขั้นตอนและชื่อตามคำนิยามของนักภาษาศาสตร์ดังต่อไปนี้ :-

1. ภาษาสันสกฤตแบบพระเวท (VEDIC SANSKRIT หรือ OLD INDO-ARYAN) ตั้งแต่ปีที่ 2000 ถึงปีที่ 600 ก่อนคริสต์ศักราช
2. ภาษาปรากฤต หรือภาษาอินเดีย-อารยะ ยุคกลาง (MIDDLE INDO-ARYAN) ตั้งแต่ปีที่ 600 ก่อนคริสต์ศักราชจนถึงปีคริสต์ศักราช 600 คำว่า ปรากฤต เกิดจากคำว่า “ปรกฤติ” ซึ่งแปลว่า

“ธรรมชาติ” เพราะฉะนั้น “ปรากฏ” จึงแปลว่า ซึ่งเกิดหรือที่เกิดจากธรรมชาติ ในที่นี้หมายถึงภาษาสันสกฤตแบบพระเวทที่ได้วิวัฒนาการพัฒนาเป็นภาษาใหม่ มีชื่อเรียกรวม ๆ ว่าภาษาปรากฏ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ภาษาบาลีหรือมาคธี หรือมคธภาษาของชาวพุทธแบบเถรวาทก็เป็นภาษาปรากฏแขนงหนึ่ง ศาสนาชินะหรือไชน (JAIN) ซึ่งเป็นศาสนาร่วมสมัยกับพระพุทธศาสนาก็ใช้ภาษาปรากฏแขนงหนึ่งมีชื่อว่า อรุห มาคธี เป็นภาษาบันทึกคำสอนของตน

สมควรจะกล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ในช่วงเวลาแห่งการผันแปรของภาษาสันสกฤตแบบพระเวทเป็นภาษาปรากฏหลายรูปแบบดังกล่าวมาแล้วนั้น พราหมณาจารย์ซึ่งเป็นผู้พิทักษ์รักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท เล็งเห็นว่าจะเกิดการสับสนและปะปนขึ้นระหว่างภาษาสันสกฤตแบบพระเวทกับภาษาสันสกฤตที่ได้แปรรูปไปเป็นภาษาปรากฏ จึงได้จัดการวางรูปแบบของภาษาสันสกฤตเดิมให้รัดกุมและเป็นแบบฉบับยิ่งขึ้น ผลก็คือได้เกิดภาษาสันสกฤตแบบฉบับ (CLASSICAL SANSKRIT) ขึ้น ซึ่งมีอายุสืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน และยังเป็นภาษาที่ศึกษากันอยู่ในมหาวิทยาลัยทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วย(ภาษาสันสกฤตแบบฉบับนี้เองที่มีบทบาทในภาษาไทยจนได้กลายเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งอันภาษาไทยจะขาดเสียมิได้)

(คำว่า “สันสกฤต” เกิดจากรากศัพท์ “ส+สฤ” ซึ่งแปลว่า ทำให้รัดกุมขึ้น ดีขึ้น มีระเบียบขึ้น ซึ่งในกรณีนี้ใช้เป็นชื่อและหมายถึงภาษาพระเวทที่ได้รับการจัดให้มีระเบียบรัดกุมดีขึ้น)

3. ภาษาอปรภรุส (APABHRAMSA) คริสต์ศักราชที่ 600 ถึงคริสต์ศักราชที่ 1000 ในช่วงเวลา 400 ปีนี้ ภาษาปรากฏได้ผันแปรไปอีก ซึ่งเมื่อถึงขั้นนี้มีชื่อว่าภาษาอปรภรุส แปลว่า (ที่ผันแปรหรือเปลี่ยนแปลงไป) ภาษาอปรภรุสมีหลายรูปแบบตามถิ่นที่ใช้ และภาษาอปรภรุสนี้เองเป็นที่มาของภาษาอินเดียที่ใช้กันในปัจจุบัน (ยกเว้นสันสกฤต ทมิฬ กัณณาท เตลกู และมะละยาละม)

4. ภาษาอินเดีย-อารยะใหม่ (NEW INDO-ARYAN) เริ่มตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ 1000 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ อัสสัม เบ็งกาลี กุชราตี ฮินดี กัศมีรี มาราสี โอรียา ปัญจาบี สินธี และอูรดู ตามที่กล่าวมาแล้ว

ระหว่างที่ภาษาสันสกฤตแบบพระเวทได้วิวัฒนาการพัฒนาจนกลายเป็นภาษาอินเดียอารยะใหม่ ดังที่ได้พรรณนามาแล้วนี้ กลุ่มภาษาทราวิท (DRAVIDIAN) ใหญ่ 4 ภาษาทางภาคใต้ของอินเดีย มี ทมิฬ กัณณาท เตลกู และมะละยาละม เป็นหลัก ก็ได้วิวัฒนาการพัฒนาด้วยเช่นเดียวกัน กลุ่มภาษาทราวิท มีภาษาทมิฬเป็นพี่อ้ายและมีความสำคัญเป็นอันดับที่สองรองลงมาจากกลุ่มภาษาอินเดีย-อารยะ แม้ว่ากลุ่มภาษาทราวิทจะมีลักษณะเป็นของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มภาษาอินเดีย-อารยะ แต่กลุ่มภาษาทราวิทก็ได้รับอิทธิพลเป็นอย่างมากจากภาษาสันสกฤต เพราะสันสกฤตเป็นภาษาของศาสนาที่เข้าไป

ครอบงำจิตใจของประชาชนในอินเดียได้อย่างแนบแน่น ศาสนาที่ว่ามานี้ก็คือศาสนาพราหมณ์หรือที่มีชื่อแพร่หลายว่าศาสนาฮินดู

ชาวทราวาทมีประวัติความเป็นมาในอินเดียเก่าแก่และยาวนานยิ่งเสียดีกว่าชาวอินเดีย-อารยะที่ร่อนเร่พเนจรเข้าไปตั้งรกรากในอินเดียตามที่ได้พรรณามาแล้ว ทมิฬซึ่งเป็นภาษาหนึ่งของชาวทราวาทมีวรรณกรรมที่มีอายุยืนนานไม่น้อยกว่า 2000 ปี ในเรื่องของศาสนาหรือความเชื่อถือ ลัทธิบูชาศิวลึงค์ (ปลักชิก) ก็เชื่อกันว่าเดิมที่เป็นของชาวทราวาท แต่ต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูอย่างแยกไม่ออก กล่าวโดยสรุปก็คือ ชาวทราวาทเป็นเชื้อชาติที่บรรลุลอารยธรรมและวัฒนธรรมสูงส่งมาแต่อดีต อารยธรรมและวัฒนธรรมของชาวทราวาทมีผลกระทบต่อชาวอินเดีย-อารยะ เช่นเดียวกับที่อารยธรรมและวัฒนธรรมของชาวอารยะมีผลกระทบต่อชาวทราวาท และทั้งสองได้ผสมกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

อิสลามในรูปกำลังทางทหารได้แผ่ขยายเข้าไปในอินเดีย ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 10 และได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในอินเดีย โดยเฉพาะในภาคเหนือ อิสลามในรูปกำลังทางศาสนาได้เข้าไปในอินเดียก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 300 ปี หลังจากมีฐานอำนาจทางการเมืองมั่นคงแล้ว วัฒนธรรมอิสลามได้มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตของชาวอินเดีย ภาษาอาหรับและเปอร์เซีย (อิหร่าน) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในราชสำนักของกษัตริย์มุสลิมได้รับความนิยมเล่าเรียนกันอย่างแพร่หลาย มีการใช้อักษรอาหรับในหนังสือราชการ และมีภาษาใหม่เกิดขึ้นซึ่งมีชื่อว่า อูรดู ภาษาอูรดูใช้อักษรอาหรับเขียนและประกอบด้วยศัพท์แสงที่มาจากภาษาอาหรับ-เปอร์เซียเป็นหลัก ฮินดูสตานีเป็นอีกชื่อหนึ่งของภาษาอูรดู ทั้งอูรดูและฮินดูสตานีเป็นภาษาที่ใช้กันทั่วไปในเขตแคว้นซึ่งปกครองโดยกษัตริย์มุสลิม แม้ในปัจจุบันภาษาอูรดูหรือฮินดูสตานีก็ใช้กันทั่วไปโดยเฉพาะในอินเดียภาคเหนือและภาคกลาง ได้มีการนำศัพท์จากภาษาอาหรับ-เปอร์เซียไปใช้ในภาษาอินเดีย-อารยะเป็นจำนวนมาก ภาษาฮินดี อูรดู และฮินดูสตานีไม่มีอะไรแตกต่างกันในโครงสร้างของภาษา ความแตกต่างอยู่ที่ฮินดีใช้อักษรเทวนาครี (มี ก ข ค ฆ ง เช่นเดียวกับภาษาไทย) เขียนจากซ้ายไปขวา ใช้ศัพท์สันสกฤตเป็นหลัก ส่วนภาษาอูรดูเขียนด้วยอักษรอาหรับ จากขวาไปซ้าย และใช้ศัพท์จากภาษาอาหรับ-เปอร์เซียเป็นหลัก

โดยที่ภาษาฮินดีมีคนพูดได้เป็นจำนวนมาก กล่าวคือประชาชนถึง 7 รัฐ คือ อุตตรประเทศ หาระยาณา ลิกขิม ิมาจัลประเทศ พินหาร มัธยประเทศ และ ราชสถานใช้ภาษานี้สื่อสารกันได้ หลังจากได้รับเอกราชแล้ว รัฐบาลอินเดียจึงมีมติให้ใช้ภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการ (OFFICIAL LANGUAGE) และส่งเสริมให้ประชาชนอินเดียทั่วประเทศเรียนภาษาฮินดี พูดถึงประโยชน์ของภาษาฮินดี

ผู้เขียนเองมีประสบการณ์ส่วนตัว กล่าวคือในหลายประเทศที่ไม่สามารถจะใช้ภาษาอังกฤษได้ แต่ได้พบชาวอินเดีย (ซึ่งมักจะมีให้พบเห็นในทุกส่วนของโลก) และได้ใช้ภาษาฮินดีติดต่อดีๆตามถึงถนนหนทาง ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ ได้รับความช่วยเหลือ ช่วยให้ผ่านพ้นอุปสรรคไปได้หลายต่อหลายครั้ง

สำหรับภาษาอังกฤษซึ่งเข้าไปแพร่หลายในประเทศอินเดียพร้อมกับอิทธิพลทางการเมืองของประเทศอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น ในปัจจุบันก็ยังใช้กันอยู่ แม้ว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในแวดวงของผู้ที่มีการศึกษา อินเดียยังให้ความสำคัญแก่ภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาสากล ภาษาอังกฤษยังเป็นภาษากลางที่ชาวอินเดียจากภาคต่าง ๆ ใช้สื่อสารกัน ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงก็ยังใช้ภาษาอังกฤษกันโดยทั่วไป

เท่าที่ได้พรรณนามาแล้ว จะเห็นได้ว่าอินเดียมีกลุ่มภาษาใหญ่อยู่สองกลุ่ม คือ กลุ่มภาษาอินเดีย-อารยันกับกลุ่มภาษาทราวาท กลุ่มภาษาอินเดีย-อารยัน มีภาษาสันสกฤตเป็นรากเหง้า ส่วนกลุ่มภาษาทราวาทมีภาษาทมิฬเป็นแม่บท ดังนั้น ผู้ที่รู้ภาษาสันสกฤตย่อมจะศึกษาภาษาอินเดีย-อารยันใหม่ทั้ง 10 ภาษาที่กล่าวนามมาแล้วได้โดยไม่ยากนัก และผู้ที่รู้ภาษาทมิฬก็ย่อมจะศึกษาภาษาเตลุกู กัณณาท และ มะละ ยาดีม ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาทราวาทได้โดยไม่ยากเช่นกัน

ความคิดทางสังคมของอินเดีย (INDIAN SOCIAL THOUGHT)

ข้อความเบื้องต้น

ในการศึกษาถึงระบบความคิดทางสังคมของอินเดีย ผู้ศึกษาจะพบว่า แหล่งความคิดที่สำคัญและเก่าแก่ที่สุด ได้แก่คัมภีร์ทางศาสนา สังคมอินเดียที่เป็นเนื้อเป็นตัวอย่างปรากฏในปัจจุบันนี้ ที่แท้แล้วคือผลิตผลทางความคิดของนักคิดฮินดูในสมัยโบราณนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เบื้องหลังโครงสร้างของสังคมอินเดียในปัจจุบัน ก็คือผลผลิตอันสืบเนื่องมาจากสมัยโบราณ ซึ่งเป็นเพียงระบบความคิดฝันหรืออุดมการณ์ เพราะสำหรับชาวฮินดูโดยทั่วไปแล้ว ความคิดฝันหรืออุดมการณ์ก็คือ การที่ต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

คัมภีร์ทางศาสนาที่มีชื่อเสียง อันถือเป็นแหล่งบันทึกแบบฉบับการดำรงชีวิตของชาวฮินดู อาทิ เช่น คัมภีร์พระเวท คัมภีร์อุปนิษัท คัมภีร์ปุราณะ สูตรต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่อีกคือ มหากาพย์มหาภารตะ มหากาพย์รามายณะ และคัมภีร์ภควัดคีตา (ความจริง ภควัดคีตา เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ตัดตอนมาจากมหากาพย์มหาภารตะ คัดเลือกมาเฉพาะโคลกที่เด่น ๆ ทำนองเดียวกับที่ได้คัดพระเวท ต่อ ๆ กันมา จนในที่สุดมีจำนวนพระเวทเพิ่มขึ้น จากเดิมซึ่งมีฤคเวทอย่างเดียวมาเป็น 3 และ 4 พระเวท คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรพเวท ตามลำดับ)

คัมภีร์พระเวทและมหากาพย์ต่าง ๆ ถือว่าเป็นแหล่งความคิดทางสังคมของชาวฮินดูอย่างสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า เป็นชีวิตทั้งชีวิต และเป็นทั้งวิญญาณสำนึกของชาวฮินดูด้วย ระบบวรรณะก็ดี ระบบอาศรมก็ดี ระบบครอบครัวรวมก็ดี-ซึ่งถือเป็นโครงสร้างทางสังคมของอินเดีย - ทั้งหมดล้วนแต่เกิดจากแบบแห่งความคิดอันบรรจู่ไว้ในพระคัมภีร์เหล่านั้นทั้งนั้น คัมภีร์มโนธรรมศาสตร์ หรือคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ ซึ่งได้วางหลักปฏิบัติเกี่ยวกับลัทธิพิธีกรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม ซึ่งเป็นรากฐานโครงสร้างส่วนหนึ่งของสังคมอินเดียในปัจจุบัน ก็มีบทบาทไม่น้อยไปกว่าคัมภีร์ที่กล่าวมาแล้วเหล่านั้นเลย

อนึ่ง นอกเหนือไปจากความคิดทางสังคมของฮินดู ซึ่งถือเป็นคนส่วนมากของอินเดีย โดยส่วนรวมแล้ว ยังมีกลุ่มชนที่นับถือพระพุทธศาสนาอีกจำนวนไม่น้อยเหมือนกัน กลุ่มชาวพุทธดังกล่าวนี้ ก็มีบทบาทอย่างสำคัญต่อสังคมอินเดียสมัยโบราณ และเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวมากสำหรับชาวฮินดู และที่มากไปกว่านั้น ยังสามารถกลับใจชาวฮินดูจำนวนไม่น้อยให้หันมายอมรับนับถือปฏิบัติคำสั่งสอนทาง

พระพุทธศาสนาอีกด้วย ความจริงดังกล่าวมีประจักษ์พยานหลักฐานหลายแห่งในคัมภีร์พระไตรปิฎก ในตอนต่อไปนี้จะศึกษาถึงความคิดทางสังคมของพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากความคิดของพราหมณ์หรือฮินดู โดยจะแบ่งแยกออกเป็น 2 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ความคิดทางสังคมของฮินดู (HINDU SOCIAL THOUGHT)
- ตอนที่ 2 ความคิดทางสังคมของพระพุทธศาสนา (BUDDHIST SOCIAL THOUGHT)

ตอนที่ 1 ความคิดทางสังคมของฮินดู (Hindu Social Thought)

หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรจารึกความคิดของอินเดีย เฉพาะที่เป็นแบบฉบับล้วนเป็นคัมภีร์ทางศาสนาดังได้กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นของพวกพราหมณ์เองหรือของชาวพุทธ ต่อไปนี้จะศึกษาเฉพาะความคิดของพราหมณ์หรือฮินดู และเป็นการศึกษาจากคัมภีร์ต่าง ๆ รวมกันไปแล้วแต่ว่าหัวข้อที่ศึกษาจะเกี่ยวข้องพาดพิงถึงในคัมภีร์เล่มใด โดยเรียงตามหัวข้อ คือ ระบบวรรณะ ระบบอาศรม ระบบครอบครัวและการแต่งงาน ศาสนา-ปรัชญา และการปกครอง

ระบบวรรณะ (The Varna System)

คำว่า วรรณะ ตามหลักนิรุกติศาสตร์แปลถอดมาจากคำอังกฤษว่า caste ซึ่งคำอังกฤษนี้เองก็ยืมมาจากภาษาสเปน casta หมายถึง เชื้อชาติ (race) หรือเชื้อสาย (lineage) อินเดียเองใช้คำว่า ชชาติ (อ่านชา-ติ) (Jati)

คำว่า วรรณะ บางทีก็แปลว่า สี ซึ่งหมายถึง สีผิว หรือสีเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายก็ได้ ที่หมายถึงสี ผิวกาย เพราะว่าพวกที่อยู่ในวรรณะสูง ๆ โดยทั่วไปแล้วเป็นผู้มีสีผิวกายขาว ในขณะที่คนในวรรณะต่ำเป็นผู้มีสีผิวกายดำ ในกรณีที่หมายถึงสีเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ธรรมเนียมดั้งเดิมในเรื่องนี้ระบุไว้ชัดเจนว่าพราหมณ์ต้องแต่งสีขาว กษัตริย์แต่งสีแดง แพศย์แต่งสีเหลือง ศูทรแต่งสีดำ แม้ในเมืองไทยเราก็เอาธรรมเนียมการแต่งกายเช่นนี้มาใช้ในพิธีบางประการ ซึ่งมีกฎเกณฑ์บังคับว่า “บัณฑิตนุ่งขาว เจ้านุ่งแดง”

บ่อเกิดของวรรณะ

เกี่ยวกับปัญหาว่า วรรณะในอินเดียเกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไรนั้น มีผู้พยายามให้คำตอบหลายนัยหลายสาเหตุ ที่แน่นอนและเป็นอันดับแรกที่สุดคือ คัมภีร์ฤคเวท (Rigveda) ต่อจากนั้นมีการอธิบายความ

ออกไป เช่น มีการตีความ การกำหนดหน้าที่และอาชีพ ของวรรณะออกไปแตกต่างกัน ดังที่รู้จักกันในภายหลังว่า พรหมณ์เป็นนักบวช เป็นพระ เป็นครู กษัตริย์ เป็นผู้ปกครอง แพศย์เป็นพ่อค้า ชาวไร่ ชาวนาทั่วไป (หญิงแพศยา หมายถึงหญิงที่ทำกรค้าโดยการขายตัวเอง ก็มาจากคำ แพศย์ นี้เอง) ส่วน ศูทรเป็นอย่างเดียว คือทำหน้าที่เป็นทาสรับใช้วรรณะอื่น การจำแนกหน้าที่ของวรรณะเช่นนี้ มีปรากฏในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์ คัมภีร์ปุราณะ และมหากาพย์มหาภารตะ รวมทั้งมหากาพย์รามายณะ

(ปรากฏการณ์ทำนองนี้อาจเทียบได้กับในทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีคัมภีร์เดิมที่เรียกว่า พระบาลี คัมภีร์ที่อธิบายพระบาลีเรียกว่า อรรถกถา อธิบายอรรถกถา เรียกว่า ฎีกา อธิบายฎีกาเรียกว่า อนุฎีกา ฉะนั้นได้ก็ฉนั้นนั่น)

ในฤคเวท ซึ่งถือว่าเป็นต้นตำหรับที่ระบุเรื่องวรรณะไว้ชั้นแรกเริ่มนั้นกล่าวไว้ว่า วรรณะทั้ง 4 เกิดจากพระพรหม โดยพระพรหมได้สร้างขึ้นจากอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายของพระองค์เอง กล่าวคือ พรหมณ์ สร้างจากพระโอบุษฐ์ กษัตริย์ สร้างจากพระหัตถ์ แพศย์ สร้างจากกระเพาะ (บางแห่งก็ว่าสร้างจากต้นพระขงษ์) ศูทร สร้างจากพระบาท

นอกจากทฤษฎีในพระคัมภีร์ฤคเวทดังกล่าว ยังมีอีกหลายทฤษฎีที่เชื่อว่าระบบวรรณะมีบ่อเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ถือว่าอาชีพแตกต่างกันทำให้เกิดวรรณะที่ต่างกัน (ไม่เกี่ยวกับศาสนาใด ๆ เลย) นี่เป็นทฤษฎีที่ 2

ทฤษฎีที่ 3 เชื่อว่าวรรณะเกิดจากการเมือง ที่พวกพรหมณ์ตั้งระบบวรรณะขึ้นมาเพื่ออำรุงรักษาสถานะเดิมของตนให้สูงส่งกว่าวรรณะอื่น ๆ

ทฤษฎีที่ 4 เชื่อว่าเชื้อชาติของชาวอารยันที่อพยพเข้ามาใหม่ กับเชื้อชาติของชาวพื้นเมืองเดิมแตกต่างกัน พวกที่เข้ามาใหม่ถือว่าพวกตนมีเชื้อชาติสูงกว่า เจริญกว่าชาวพื้นเมืองเจ้าของถิ่นเดิม จึงได้คิดแบ่งแยกวรรณะออกมาเพื่อที่จะได้ไม่เกิดการคละกันทางเชื้อชาติ

องค์ประกอบของวรรณะ

วรรณะจะมีบ่อเกิดมาอย่างไร และมีผู้ให้คำนิยามและจำแนกลักษณะของวรรณะต่างกันอย่างไร แต่เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว วรรณะ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่

- 1) ต้องแต่งงานภายในพวกหรือเครือญาติของตนเอง (Endogamy)
- 2) มีชื่อ (สกุล) ร่วมกัน
- 3) สมาชิกภาพเป็นแบบกรรมพันธุ์ (คือเกิดในวรรณะใดก็จะเป็นคนวรรณะนั้นตลอดไปจนตาย ว่ายโอนหรือเลื่อนชั้นเป็นวรรณะอื่นไม่ได้)
- 4) ห้ามการแต่งงานนอกวรรณะหรือนอกเครือญาติของตน (Exogamy)

5) ประกอบอาชีพดั้งเดิมตามวรรณะของตน

ข้อที่วรรณะมีลักษณะจำกัดในวงการของตนอย่างนี้เอง วิวัฒนาการในขั้นต่อมาจึงได้เกิดอนุวรรณะ (Sub-caste) มากมาย แตกต่างกันไปตามสถานะอาชีพและสถานะทางสังคมอื่น ๆ แล้วแต่กรณี และก็เกิดสิ่งที่ถือว่าชั่วร้ายที่สุดในสังคมอินเดีย นั่นคือ เกิดระบบคนนอกระบบวรรณะ ที่เรียกว่า จันทาล (Untouchable) ขึ้นมา

(จันทาล คือ บุคคลที่เกิดมาจากการที่เจ้าบ่าวในวรรณะศูทร ไปแต่งงานกับเจ้าสาวในวรรณะพราหมณ์ ได้กำเนิดบุตรมา บุตรนั้นก็เป็นคนจันทาล ไม่ควรที่วรรณะสูง ๆ จะเข้าถูกต้องสัมผัสด้วย แม้แต่การมองดูก็ถือว่าเป็นสิ่งเลวร้ายสำหรับเขา ทำให้หยันตาของผู้ที่เกินเข้าสกลปรก ต้องชะล้างด้วยน้ำหอม เป็นต้น)

สรุป

เรื่องวรรณะในอินเดียเป็นเรื่องใหญ่มาก กล่าวกันว่าที่ประเทศอินเดีย ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล มีประชากรหลายร้อยล้านคน ต้องกลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษได้โดยง่ายตายนั้นเป็นเพราะชาวอินเดียขาดความสามัคคีกัน สาเหตุแห่งการขาดความสามัคคีที่สำคัญ สืบเนื่องมาจากความถือตัวในเรื่องวรรณะนี้เอง

สังคมอินเดียมีเอกลักษณ์เด่นชัดมากก็คือการที่อินเดียมีระบบวรรณะ นี่เป็นผลของความคิดทางสังคม ที่บรรพบุรุษของเขาได้สร้างได้เสริมมอบไว้ให้แก่อนุชนของเขา เป็นความคิดซึ่งได้กลายมาเป็นแบบฉบับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในสังคมอินเดีย ข้อเท็จจริงนี้เกิดมาแล้วประมาณ 3,000 ปีเศษ ยังคงมีอยู่ในโลกปัจจุบันของเรา

วรรณะของอินเดียในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจนคลายความศักดิ์สิทธิ์ลงไปมากแล้ว ในยุคสมัยเมื่ออินเดียกำลังจะได้รับเอกราช คือ ในช่วงปี ค.ศ. 1940-1949 ได้มีการจัดตั้งขบวนการเป็นจำนวนมากขึ้นมา โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การขจัดระบบวรรณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะจันทาลให้หมดสิ้นไป และสร้างเสริมภราดรภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมในสังคม หัวหน้าขบวนการผู้ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วโลก คือ มหาตมะ คานธี คานธีบัญญัติชื่อเรียกเหล่าชนผู้ต่ำต้อยพวกนี้ว่า หริชน แปลว่า คนของพระเจ้า (ภาษาฮินดีออกเสียงว่า หริชน = Harijan)

แต่สำหรับชาวจันทาลเองแล้ว บุคคลที่ก่อตั้งขบวนการเพื่อช่วยเหลือยกระดับความเป็นอยู่และสถานะทางสังคมให้แก่พวกเขา ช่วยพวกเขาให้ได้มีการศึกษาอย่างแท้จริงแล้ว ผู้้นั้นคือ ดร. อัมเบ็ดการ์ (Dr. B.R. Ambedkar) ซึ่งเป็นจันทาลคนหนึ่งที่ถูกชีวิตสร้างกายและความรู้ความสามารถทุกอย่างเพื่อทำงานอันยิ่งใหญ่ และในที่สุดก็สามารถทำให้รัฐบาลออกกฎหมายเลิกระบบวรรณะและเปิดโอกาสให้

พวกศูทร พวกจัณฑาล สามารถที่จะเข้าไปนั่งรับประทานอาหารร่วมกับคนในวรรณะอื่น ๆ ได้ สมารถที่จะไปนั่งเรียนร่วมชั้นกับบุตรคนวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ และวรรณะแพศย์ได้ ฯลฯ อนึ่งตัว ดร. อัมเบ็ดการ์เอง คนวรรณะศูทรและวรรณะจัณฑาลก็ยกย่องเชิดชูเคารพกราบไหว้และบูชา ถึงขนาดนับเป็นสภะที่ 4 ถัดจากรัตนตรีย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ คือหลังจากจบ สงฆ์ สภะ คจุฉามิ แล้ว ก็จะต้องด้วย ภิมุ สภะ คจุฉามิ (ภิมุ = Bhim คือชื่อเดิมของอัมเบ็ดการ์)

บุคคลสำคัญอีกคนหนึ่ง ที่สร้างความระส่ำระสายให้แก่สังคมฮินดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบวรรณะ บุคคลผู้นั้นได้แก่ พระพุทธเจ้า ศาสตราจารย์ที่ยิ่งใหญ่ ผู้ซึ่งชาวโลกยกย่องว่าเป็นผู้ที่พยายามอย่างยิ่งยวดในอันที่จะขจัดระบบวรรณะให้สูญสลายไปจากโลก ประวัติการต่อสู้ของพระองค์มีบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกหลายแห่ง ปรากฏว่าพระองค์ประสบกับชัยชนะทุกครั้งเมื่อคู่ต่อสู้มาเผชิญหน้ากับพระองค์ แต่หลังจากสิ้นสมัยของพระองค์แล้วชัยชนะก็ตกเป็นของผู้นิยมระบบวรรณะดั้งเดิม นักเขียนท่านหนึ่งกล่าวว่า “งานเดียวที่พระพุทธเจ้าประสบกับความไม่สำเร็จ” คือ งานที่พยายามเลิกล้มระบบวรรณะ พระญาติของพระองค์เองถูกฆ่าล้างวงศ์โดยพระเจ้าวิฑูทกะ บุตรนางทาสีของเจ้ามahanama เพราะเหตุอันนับเนื่องมาจากวรรณะพระองค์เองก็ทรงช่วยอะไรไม่ได้เลย ต้องยกให้เป็นเรื่องของกรรม แต่ชาติปางก่อน เกี่ยวกับเรื่องนี้เราจะศึกษาในตอนที่ว่าด้วยความคิดทางสังคมของพระพุทธศาสนา อีกครั้งหนึ่ง

ระบบอาศรม (The Asrama System)

ในโครงสร้างทางสังคมของฮินดู นอกเหนือไปจากระบบวรรณะแล้ว โครงสร้างที่สำคัญที่มาร่วมกับระบบวรรณะ ได้แก่ ระบบอาศรม (The Asrama System หรือ Asrama Vyavastha System) ข้อแตกต่างระหว่างระบบวรรณะกับระบบอาศรมที่เห็นได้ชัด คือ ระบบวรรณะเป็นการแบ่งแยกผู้คนในสังคมออกเป็น 4 วรรณะหรือกลุ่มใหญ่ แต่ระบบอาศรมโดยพื้นฐานแล้ว เป็นการเข้าไปจัดการควบคุมชีวิตของชาวฮินดู โดยได้จัดแบ่งขั้นตอนของการดำเนินชีวิตไว้อย่างรัดกุม และมีเป้าหมายอย่างสอดคล้องกันกับระบบลัทธิศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ซึ่งได้กำหนดเอาการบรรลุโมกษะ หรือการเข้าไปเกิดรวมอยู่กับพระพรหมในขั้นสุดท้าย เขาถือว่าการที่จะสามารถบรรลุโมกษะได้นั้น จะต้องดำเนินตามขั้นตอน กว้าง ๆ ที่เรียกชื่ออาศรม ในอาศรมแต่ละขั้นแต่ละช่วงได้กำหนดหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติไว้ อนึ่งพร้อมกับระบบอาศรมก็เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น พิธีตั้งชื่อ พิธีตัดจุก พิธีให้ข้าวให้น้ำแก่เด็ก พิธีอุปานยณะ คือพิธีคล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์เมื่อนำเด็กเข้าโรงเรียน พิธีวิวาห์ ฯลฯ (พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแม่ในประเทศไทย ก็รับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในปัจจุบัน)

คำว่า อาศรม ความหมายโดยทั่วไป ได้แก่ ที่อยู่อาศัยหรือที่พำนักของนักบวช หรือนักพรต แต่ในที่นี้หมายถึง ขั้นตอนของการดำเนินชีวิตของชาวฮินดู ซึ่งจัดแบ่งชีวิตออกเป็น 4 ช่วง ๆ ละประมาณ 25 ปี โดยประมาณ คือ

พรหมจรรย์	คือขั้นเป็นนักศึกษา (อายุ 25 ปีลงมา)
คฤหัสถะ	คือขั้นเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (อายุ 26-50 ปี)
วานปรัสถะ	คือขั้นสละบ้านเรือนอำลาบุตรภรรยา และสละความวุ่นวายทางโลก ทุกอย่าง ออกไปอยู่ป่าประพฤติวัตรตามลำพังคนเดียว (เทียบกับ เนกขัมมะ คือการออกบวช)
สันยาสะ	คือขั้นสุดท้าย เป็นขั้นแห่งการแสวงหาหนทางขั้นสุดท้าย เพื่อการบรรลุโมกษะ อันเป็นเป้าหมายขั้นสุดท้าย ขั้นนี้เป็นขั้นพิเศษสร้าง ขึ้นกำหนดเจาะจงให้เฉพาะคนวรรณะพราหมณ์เท่านั้น

พร้อมกับอาศรมทั้ง 4 นี้ ก็มี อาศรมธรรม กำกับมาด้วย ทำนองเดียวกับที่วรรณะก็มีวรรณธรรม ควบคุมมาด้วย อาศรมธรรม คือข้อปฏิบัติสำหรับอาศรมแต่ละขั้น ส่วนวรรณธรรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติของ วรรณะแต่ละวรรณะ เฉพาะอาศรมธรรมมี 4 อย่าง เรียกว่าปุรุชารธา (Purushartha) คือ ธรรม (Dharma หรือ Righteousness) อรรถ (Artha) กาม (Kama คือการบำบัดความปรารถนาหรือความต้องการทางเพศ เป็นการสืบต่อพืชพันธุ์มนุษย์) และโมกษะ (Moksa หรือ Spiritual Freedom)

ในขั้นที่เป็นนักศึกษา ต้องศึกษาเล่าเรียนให้รู้สึกรับผิดชอบต่อชีวิตต่อสังคม ให้รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว เป็นต้น เป็นการเตรียมตัวเพื่อสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัวได้ อาศรมธรรมประจำขั้นนี้ ก็คือ ธรรม ได้แก่ ระบบศีลธรรม จรรยาต่าง ๆ

ในขั้นที่ 2 เมื่อแสวงหาความรู้มีศีลธรรมจรรยาดีแล้วก็ให้นำเอาความรู้นั้นไปแสวงหาอรรถ คือ ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนสิ่งอุปโภคบริโภคอันจำเป็นต่อชีวิตและครอบครัวเป็นขั้นที่ธรรม อรรถ และกาม ทั้ง 3 อย่างทำหน้าที่พร้อมกันไป

ในขั้นที่ 3 เมื่อชีวิตครอบครัวถึงความสมบูรณ์บริบูรณ์ดีแล้ว ควรสละตนเองให้พ้นจากความวุ่นวายทางโลก ออกป่าประพฤติวัตรแต่ลำพัง เพื่อเตรียมตัวเข้าถึงโมกษะ เป็นการประกอบกรรมอีกครั้งหนึ่ง ในขั้นที่สูงกว่าเดิม

ในขั้นสุดท้าย โมกษะเป็นเป้าหมายขั้นสูงสุด เป็นการเปลื้องวิญญาณจากโลกนี้เพื่อเข้าไปรวมกับ วิญญาณอมตะของพระพรหม ที่เรียกว่า ปรมาตมัน

ระบบครอบครัวและการแต่งงาน (The Family & Marriage System)

สำหรับชาวฮินดูถือกันว่า การแต่งงานเป็นหน้าที่ทางศาสนา ไม่ใช่เป็นเพียงข้อสัญญาผูกมัดทางสังคม ทั้งไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งซึ่งมีหน้าที่เพื่อความเพลิดเพลินทางกามารมณ์ และการผลิตเด็กอย่างเดียว ในระเบียบชีวิตของชาวฮินดู ชีวิตการแต่งงานมีความสำคัญเป็นอันดับ 2 รองจากธรรม (รายละเอียดโปรดพลิกกลับไปอ่าน ระบบอาศรม) เขาถือว่าชีวิตที่ปราศจากการแต่งงานเป็นชีวิตที่ไม่สมบูรณ์

คัมภีร์พระเวทบัญญัติให้ถือการแต่งงานเป็นหัวเดียวเมียเดียว การแต่งงานต้องถือเป็นข้อผูกพันอันศักดิ์สิทธิ์ สามภรรยาที่แต่งงานกันแล้วจะต้องไม่อยู่แยกจากกัน บุคคลทั้ง 2 ถือว่าเป็นบุคคลคนเดียวกัน เป็นชีวิตเดียวกัน

ในคัมภีร์มनुธรรมศาสตร์กล่าวว่า บุรุษใดไม่ได้แต่งงานย่อมไม่ได้การเคารพนับถือ เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้ว วิญญาณเขาจะสงบสุขได้ก็ต่อเมื่อมีบุตรเป็นผู้สืบสกุล และประกอบพิธีส่งวิญญาณให้ นอกจากนี้ บุรุษผู้ไม่ได้แต่งงานย่อมไม่อาจประพฤติอาศรมธรรมข้อที่ 3 คือ กาม ชีวิตของเขาจะไม่สมบูรณ์ และไม่อาจก้าวขึ้นสู่ขั้นสูงต่อไปได้ บุรุษใดไม่มีบุตรสืบสกุล บุรุษนั้นเมื่อแตกกายทำลายขันธุ์ไปย่อมเข้าสู่รกขุมที่ชื่อปุตระ พระคัมภีร์กล่าวไว้เช่นนี้

เกี่ยวกับสตรี ในมหากาพย์มหาภารตะกล่าวว่า สตรีใดไม่ได้เข้าพิธีแต่งงาน สตรีนั้นแม้ว่าเธอจะประกอบพิธีทางศาสนามากมายเพียงใด ก็ชื่อว่าไม่อาจเข้าถึงภูมิแห่งสวรรค์

กล่าวโดยสรุป การแต่งงานสำหรับชาวฮินดูถือว่ามีสำคัญอันดับ 2 นอกเหนือไปจากการศึกษาเล่าเรียน ชีวิตเขาจะถึงความสมบูรณ์ ก็ต่อเมื่อเขามีครอบครัวมีเหย้ามีเรือนนี้เองในทฤษฎีเรื่องนี้ พระคัมภีร์เขากล่าวว่า ชาวฮินดูเกิดมาพร้อมกับมีหนี้ติดตัวมาด้วย 3 ประการ หนี้แต่ละอย่างจะปลดล้างได้ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง หนี้อันดับแรกได้แก่หนี้เทวดา จะชำระได้ด้วยการศึกษาและปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา หนี้ที่ 2 ได้แก่ หนี้ฤาษีมุณี หนี้ชนิดนี้จะชำระได้ด้วยการศึกษาและเผยแพร่ศิลปวิทยา คัมภีร์ศาสนาและวรรณกรรมทุกชนิดที่ท่านเหล่านั้นได้รจนาไว้ หนี้ที่ 3 ได้แก่ หนี้บรรพบุรุษ จะชำระปลดล้างหนี้ชนิดนี้ได้ด้วยการมีบุตร ให้การศึกษา อบรมเลี้ยงดูบุตรเหล่านั้นเป็นอย่างดี นี่คือการสืบต่อชีวิตสังคมของชาวฮินดู เป็นการสืบทอดมรดกสังคมและวัฒนธรรมของสังคมไว้ไม่ให้สูญสิ้น และด้วยการแต่งงาน-มีบุตรนี้เอง ระบบสังคมและวัฒนธรรมจะมีการถ่ายโอนจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่งอย่างไม่มีวันขาดสาย

ระบบการแต่งงานอีกอย่างหนึ่ง นอกเหนือไปจากระบบผัวเดียวเมียเดียวดังกล่าวแล้วได้แก่การที่ต้องแต่งงานในระหว่างพวกญาติกันเอง ไม่ยอมให้คนในวรรณะหนึ่งไปสมสู่แต่งงานกับคนวรรณะอื่น ระบบการแต่งงานแบบนี้เรียกว่า Endogamy ซึ่งตรงกันข้ามกับ Exogamy คือการที่อาจไปแต่งงานกับบุคคลอื่นนอกเครือญาติหรือนอกวรรณะได้

ในด้านโครงสร้างของระบบครอบครัวโดยทั่วไปถือว่า คนที่มีบรรพบุรุษเดียวกันต้องรวมอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนจนรายได้ทุกอย่างที่สมาชิกครอบครัวหามาได้ จะต้องนำมาเก็บรวมไว้ที่กองกลางทั้งหมด โดยมีหัวหน้าครอบครัว ((Karta) เป็นผู้ทำหน้าที่เก็บรักษาและจัดสรรการใช้ จ่ายให้แก่สมาชิกโดยทั่วถึงกัน การดำเนินชีวิตครอบครัวโดยวิธีนี้เรียกว่า ครอบครัวรวม (Joint Family) ระบบครอบครัวรวมนี้มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายนัย กล่าวโดยสรุปแล้ว ครอบครัวรวมได้แก่กลุ่มบุคคลที่ 1) อยู่ในบ้านเดียวกัน 2) รับประทานอาหารที่ปรุงจากเตาเดียวกัน 3) มีทรัพย์สินรวมกัน 4) ประกอบพิธีบูชาร่วมกัน และ 5) มีความเกี่ยวพันกันในฐานะเทือกเถาเหล่ากอเดียวกัน (ร่วมสายโลหิตกัน)

นี่คือระบบครอบครัวฮินดูดั้งเดิม และยังมีอยู่ในปัจจุบันนี้ ในด้านที่เกี่ยวกับหัวหน้าครอบครัวชาวฮินดูยังเชื่อถือแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy)

ลัทธิศาสนาและปรัชญา

ในสังคมอินเดีย เฉพาะอย่างยิ่งสังคมฮินดูนั้น แม้จะมีองค์ประกอบที่อาจแบ่งแยกไปหลายอย่างต่างกันอย่างมากมายเพียงใด สิ่งทั้งหมดที่แบ่งแยกออกไปนั้น ย่อมรวมลงในความคิดทางศาสนา เรื่องของอาศรม คือการแบ่งขั้นตอนของชีวิตออกเป็น 4 ช่วงก็ดี เรื่องของ วรรณะ ที่แบ่งคนในสังคมออกเป็น 4 วรรณะใหญ่ก็ดี เรื่อง ครอบครัวรวม ก็ดี ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในศาสนา มีบ่อเกิดจากแนวคิดทางศาสนา จึงเห็นได้ว่าลัทธิศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูนี้ มีขอบข่ายครอบคลุมกว้างไกลไพศาลมาก นักเขียนท่านหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“...ลัทธิฮินดูเปรียบเหมือนป่าใหญ่ มีต้นไม้หลายชนิดขึ้นปะปนกันสล้าง เป็นต้นไม้ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ที่เป็นเครือเถา....ก็มี ฯลฯ ป่าใหญ่มีอุปมาฉันใด ลัทธิฮินดูก็มีอุปมาฉันนั้น”

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูนับว่าเป็นลัทธิศาสนาที่เก่าแก่มากที่สุดในโลก เราไม่อาจนับจำนวนปีที่แน่นอนกับลัทธิศาสนานี้ได้เลย เราทำได้โดยกะประมาณเท่านั้น นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งยุคของลัทธิของลัทธิศาสนานี้เป็น 4 ยุค คือ

ยุคอารยัน หรือยุคอรียกะ	มีอายุก่อนพุทธกาล	1,000-800 ปี
ยุคพระเวท	มีอายุก่อนพุทธกาล	800-300 ปี

ยุคพราหมณะ	มีอายุก่อนพุทธกาล	300-100 ปี
ยุคฮินดู	มีอายุก่อนพุทธกาล	105-50 ปี

(เฉพาะยุคฮินดู มีข้อน่าสังเกตว่า ถ้าพิจารณาจากหลักฐานในพระไตรปิฎก รวมทั้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องบางอย่างที่เป็นผลกระทบไปถึงลัทธิศาสนาพราหมณ์จนทำให้พราหมณ์ต้องคิดปฏิรูปลัทธิศาสนาของตนจนเกิดชื่อที่รู้จักกันว่าฮินดู ในปัจจุบันจะเห็นว่า ยุคฮินดูจะต้องเกิดภายหลังพุทธกาลอย่างแน่นอน รายละเอียดของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ บางส่วนโปรดศึกษาจากยุคฮินดูในตอนต่อไปนี้-ผู้เขียน)

ยุคอารยันหรือยุคอริยกะ

คำว่า อารยันหรืออริยกะ เป็นชื่อชนชาติหนึ่งที่อพยพเข้ามาสู่อินเดียในตอนหลัง เชื่อกันว่าชนชาตินี้มีแหล่งอาศัยเดิมอยู่บริเวณทะเลแคสเปียน ประวัติศาสตร์อินเดียเริ่มต้นด้วยพวกอริยกะยกกองทัพเข้ามาบุกรุกและเข้ายึดครองชนชาวพื้นเมืองเดิม คือพวกมิลักกะหรือทราวิท (Dravidian) หรือบางทีก็เรียกว่าทัสยู

เมื่อเข้ามาครอบครองได้แล้ว พวกอารยันก็ผสมผสานความเชื่อถือของตนเข้ากับของชาวพื้นเมืองเดิม เช่น ชาวพื้นเมืองเดิมนับถือเทวดาประจำดิน เทวดาประจำน้ำ เทวดาประจำไฟ รวมทั้งเทวดาประจำอากาศ ตลอดจนเทวดาประจำต้นไม้ ภูเขาต่าง ๆ ในการบวงสรวงเทวดาไฟดินเหล่านั้นก็ทำโดยการเผาเครื่องสังเวย ที่เรียกว่า การบูชาไฟ พวกอารยันที่เข้ามาใหม่ก็ฉวยโอกาสในการบูชาไฟนั้นเข้าครอบงำแนวความคิดของชาวพื้นเมือง โดยอธิบายเสียใหม่ว่า ตนก็เคารพบูชาไฟเช่นเดียวกัน คือนับถือพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นไฟดวงใหญ่ที่สุด การบูชาไฟของชาวพื้นเมืองนั้นยังไม่สมบูรณ์ดีพอ ถ้าจะให้ดีและสมบูรณ์จริงต้องบูชาพระอาทิตย์ด้วย แล้วในที่สุดอารยันก็สามารถเข้าครอบงำลัทธิเชื่อถือได้อีกทางหนึ่งควบคู่กันไปกับการครอบงำทางการปกครอง และได้สร้างเทพเจ้าแห่งไฟขึ้น ที่เรียกว่า พระอัคนี

ยุคพระเวท

คำว่า พระเวท เป็นชื่อคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพราหมณ์ ในชั้นเดิมมีเพียง 3 เวทจึงเรียกชื่อว่า ไตรเวท หรือ ไตรเพท ได้แก่

ฤคเวท เป็นบทประพันธ์ประเภทร้อยกรองสำหรับสวดสดุดีเทพเจ้า บทสวดขับร้อง ตลอดจนมนตร์หรือคาถาและสูตรสำหรับใช้ในพิธีบูชาอัณ

ยสุรวาท เป็นบทประพันธ์ที่เป็นสูตรที่ได้แยกตัวออกมาจากฤคเวท แต่พวกพราหมณ์ได้แต่งเพิ่มเติมเข้ามาอีกบางส่วนเป็นบทประพันธ์สำหรับใช้ในพิธีบูชาอัณูโดยเฉพาะ

สามเวท เป็นชุมนุมบทประพันธ์ที่ว่าด้วยบทขับร้อง ส่วนใหญ่ก็นำมาจากฤคเวท สำหรับประชาชนทั่วไปใช้ในพิธีบูชาอัณูที่เรียกว่า อัณูกรรม ซึ่งในพิธีแบบนี้จะมีการตีม้มน้ำโสมพร้อมกันไปด้วย

ครั้นต่อมา พวกพราหมณ์ได้รวบรวมแต่งเติมเสริมต่อจนได้พระเวทขึ้นมาใหม่อีกอันหนึ่งซึ่งรู้จักกันในนามว่า อถรรพเวท (ความจริง อถรรพเวท เกิดขึ้นภายหลังพุทธกาล เป็นยุคที่พวกพราหมณ์ได้คิดค้นวิธีการบางอย่างสำหรับต่อสู้กับพระพุทธรศาสนา และเห็นว่า วิธีการอย่างี่ระบุไว้ในอถรรพเวทเป็นที่นิยมของประชาชนชาวบ้านทั่วไป เพราะเป็นวิธีชีวิตของเขาเอง ซึ่งก็ปรากฏในระยะเวลาต่อมาว่าเอาชนะพระพุทธรศาสนาได้ จนทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธรศาสนาเองในยุคต่อมาได้คิดวิธีการเพื่อต่อสู้กับศาสนาฮินดู ถึงขั้นที่พระบางรูปสามารถมีภรรยาได้ ซึ่งได้กลายเป็นสาเหตุอย่างสำคัญประการหนึ่งของการเสื่อมจากอินเดียของพระพุทธรศาสนา-ผู้เขียน)

อถรรพเวท เป็นบทสวดที่เรียกว่า คาถาอาคมทางด้านไสยศาสตร์ เพื่อใช้ในความมุ่งหมายต่าง ๆ ทั้งในด้านดีและด้านร้าย เช่น ใช้เสกเป่ารักษาโรคภัยไข้เจ็บ และเสกเป่าเพื่อให้เกิดความรักใคร่สนิทสนม เป็นต้น

แม้จะได้เพิ่มเข้ามาจนเกิดมีถึง 4 พระเวทดังกล่าวแล้วก็ตาม ก็ไม่นิยมเรียกว่า จตุรเวท คนทั่วไปก็ยังนิยมเรียกว่า ไตรเวท หรือไตรเพท เหมือนเช่นเดิม กล่าวเฉพาะคัมภีร์ฤคเวทอันเป็นปฐมนั้นนักปราชญ์ตะวันตกถือว่าเป็นตัวแทนแห่งความคิดความอ่าน ตลอดจนถึงลัทธิประเพณีและขนบธรรมเนียมของชาวอารยันในขั้นดั้งเดิมทั้งหมด และเป็นยอดของวรรณคดียุคดึกดำบรรพ์ของโลกขึ้นสำคัญยิ่งขั้นหนึ่ง

ยุคพราหมณะ ในยุคพราหมณะ พวกพราหมณ์ได้ปฏิรูปความคิดทางศาสนาให้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น ในยุคพระเวท พราหมณ์ได้สร้างพระพรหมขึ้น จากการที่มีพระพรหมขึ้นนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างใหญ่หลวง ทั้งแก่ลัทธิศาสนาพราหมณ์เองโดยตรงและลัทธิศาสนาอื่น กล่าวเฉพาะในลัทธิศาสนาพราหมณ์ได้ก่อให้เกิดลัทธิเชื่อดูที่สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ

ลัทธิพรหมจรรย์ ก่อนหน้าที่จะถึงยุคนี้ พวกพราหมณ์ก็ยังเป็นคนธรรมดาสามัญ มีครอบครัวได้และประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้ เมื่อได้สร้างพระพรหมขึ้นมาแล้ว ก็เกิดความคิดใหม่ขึ้นมา คือไม่ยอมให้พระพรหมมีเมียมีลูกได้เหมือนเมื่อก่อน พระพรหมจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องกามคุณเลย พวกพราหมณ์ก็เลยมี 2 พวก คือ พวกหนึ่งสามารถมีลูกมีเมียมีเหย้ามีเรือนเหมือนคนทั่วไป อีกพวกหนึ่งยอมรับความคิดที่ว่าพระพรหมเป็นเพศที่บริสุทธิ์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกามคุณ ไม่สามารถมีเหย้ามีเรือนได้ และพอใจที่จะประพฤติตนเองเหมือนอย่างพระพรหม ลัทธินิยมเช่นนี้จึงเรียกชื่อว่า พรหมจรรย์

ลัทธิอาตมัน ลัทธินี้สืบเนื่องมาจากการสร้างพระพรหมขึ้นนั่นเอง เพราะมีหลักคำสอนและข้ออันพึงปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับพระพรหม กล่าวคือ ลัทธินี้เชื่อว่า พระพรหมเป็นแหล่งกลางแห่งสรรพสิ่งในโลก : พระพรหมสร้างโลก สร้างมนุษย์ สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง โดยการแบ่งเอาทุกสิ่งทุกอย่างไปจากพระพรหม ดวงวิญญาณของคนและสัตว์ก็คือดวงวิญญาณของพระพรหม อาตมันคือตัวเรา ต่างก็แบ่งออกมาจากอาตมันดวงใหญ่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราเป็นลูกของพระพรหม เหมือนกับที่บางศาสนาถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นบุตรของพระเจ้า มนุษย์กับพระพรหมไม่ใช่พ่อ-ลูกกัน แต่ถือว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกับที่มีคำกล่าวว่า สิ่งทั้งหมดรวมอยู่ในสิ่งเดียว สิ่งเดียวนั้นคือพระพรหม พระพรหมคือตัวเรา ตัวเราคือพระพรหม โดยนัยนี้จึงสรุปได้ว่า ตัวเราแต่ละคนหรือดวงวิญญาณของเราแต่ละดวงมาจากแหล่งใหญ่แหล่งเดียวกัน แหล่งนั้นคือพระพรหม อาตมัน แปลว่า ตัวเรา พระพรหมซึ่งเป็นที่รวมแห่งอาตมันทั้งหลายก็เรียกว่า มหาตมันหรือปรมาตมัน หมายความว่าอาตมันอันยิ่งใหญ่

นอกจากจะถือว่าวิญญาณและเรือนร่างของมนุษย์เราออกมาจากพระพรหมแล้ว ลัทธิอาตมันยังถือว่า สูดทำยปลายทางและเรือนร่างเหล่านั้นก็คือการกลับเข้าไปรวมอยู่กับพระพรหมซึ่งเป็นความสุข ความบริสุทธิ์ และความหลุดพ้น ที่เรียกว่า โมกษะ คือแดนอันไม่มีความยากลำบาก เป็นแดนที่มีความสุขชั่วนิรันดร์ จึงกล่าวได้ว่า พระพรหมตามลัทธิอาตมันเป็นทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายที่รวมอยู่ในสิ่งเดียวกัน

ลัทธิอุปนิษัต “อุปนิษัต” เป็นชื่อของคัมภีร์ที่เกิดขึ้นในตอนปลายยุคพราหมณะ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เวทานตะ นักปราชญ์ทางศาสนาพราหมณ์ได้คิดค้นและบัญญัติกันขึ้นเพื่ออธิบายและวางหลักการเกี่ยวกับพระพรหม เป็นคำอธิบายขยายความในลัทธิอาตมัน กล่าวคือ ลัทธิอาตมันได้วางหลักการไว้ว่า มนุษย์เราเกิดมาจากพระพรหม เมื่อทำความดีจนถึงที่สุดแล้วจะกลับเข้าไปแหล่งเดิมคือพระพรหม แต่ไม่ได้วางหลักการไว้ว่า ทำความดีที่จะให้เข้าถึงพระพรหมนั้นทำอะไร ทำอย่างไร เพราะฉะนั้น เพื่อจะอธิบายวิธีปฏิบัติรวมทั้งหลักการต่าง ๆ อันไม่ได้กล่าวไว้ในลัทธิอาตมัน จึงได้มากล่าวไว้อย่างละเอียดพิสดารในอุปนิษัต

เพื่อที่จะเข้าถึงพระพรหม ที่เรียกว่า บรรลุโมกษะ อุปนิษัตได้บัญญัติวิธีการปฏิบัติไว้เป็น 2 ทาง คือ ทางวิธีการที่เรียกว่า ตบะ และวิธีการที่เรียกว่า โยคะ วิธีการที่เรียกว่าตบะนั้น มีมาก่อนแล้วตั้งแต่สมัยพระเวทตอนปลาย ตบะ แปลว่า ร้อน หมายความว่า เมื่อได้บำเพ็ญตบะในทางที่ถูกต้องถ่องแท้แล้ว จะทำให้เทพเจ้าเราร้อน และจะได้บันดาลลาภผลหรือสิ่งที่ปรารถนาต่าง ๆ ให้แก่ผู้บำเพ็ญตบะ ครั้นมาถึงยุคอุปนิษัต ตบะก็ยังคงมีความหมายว่าร้อนเหมือนเดิม แต่ลัทธิอาตมันเป็นลัทธิที่เชื่อตนเอง เพราะฉะนั้น ตบะในที่นี้จึงเป็นการทำให้ตนเองเราร้อน เป็นการย่างตนเอง ย่างกิเลสให้เหือดห่างไปจากตนเอง เพื่อที่จะให้เหลือแต่ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง เพราะเชื่อกันว่าการที่ดวงวิญญาณของเราต้องเวียนว่ายตายเกิด

ต้องเสวยสุขบ้างทุกข์บ้างอย่างไม่มีวันรู้จบสิ้น เพราะตนเองได้ทำกรรม และที่ทำกรรมอย่างนั้นก็เพราะความปรารถนาทะยานอยากไม่มีสิ้นสุด หนทางที่จะระงับดับวิฏสงสาร คือการเวียนว่ายตายเกิดนี้จึงต้องตัดความปรารถนาทะยานอยากดังกล่าว ทรมานจนสิ้นเชื้อ วิธีการอย่างตนเองให้เราร้อน และทำตนเองให้ลำบากด้วยประการต่าง ๆ เช่น ถือกการยืนการนั่ง เป็นวัตร ไม่นอน หรือไม่เปลี่ยนอิริยาบถอย่างอื่น หรือถือการนั่งหรือนอนบนหนามแหลมตลอดเวลาหรือแม้แต่การเพ่งดูพระอาทิตย์ตลอดวัน ถือว่าเป็นการอย่าง

กิลเลสเพื่อทำให้ตนเองบริสุทธิ์และกลับเข้าไปรวมอยู่กับพระพรหมในที่สุด พระพุทธเจ้าของเรา เมื่อครั้งที่ยังทรงแสวงหาทางเพื่อบรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณอยู่นั้นก็ทรงบำเพ็ญตบะทำนองนี้มาแล้ว ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกวิธีการนี้ว่า ทุกกรกริยา

ส่วนวิธีการที่เรียกว่า โยคะ มีลักษณะและวิธีการปฏิบัติตรงข้ามกับตบะ กล่าวคือ ตบะเป็นเรื่องการทรมานทางร่างกาย ส่วนโยคะเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นการทรมานจิตใจ ตบะถือว่าการทรมานร่างกายได้มากและนานเท่าใดก็ยิ่งเป็นการดีเท่านั้น แต่โยคะถือตรงกันข้าม กล่าวคือ ร่างกายจะต้องรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุด การทรมานจิตใจจึงจะได้ผลดี

โยคะ ตามศัพท์แปลว่า บังเหียน อาน แอก หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องบังคับสัตว์ให้ทำตามความประสงค์ เมื่อเอามาใช้กับจิตใจก็หมายความว่า จิตมนุษย์นั้นโดยธรรมชาติแล้วเป็นสภาพที่พยศเหมือนม้าที่ยังไม่ได้ผ่านการฝึกหัด การประพฤติโยคะก็คือการเอาจิตนั้นมาใส่บังเหียนหรือใส่อานเพื่อที่จะสามารถบังคับให้เป็นไปตามประสงค์ของเรา กรรมวิธีของโยคะตามที่เข้าใจกันทั่วไปได้แก่การตัดตนด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง อย่างที่ไทยเราเรียกว่าฤาษีตัดตน เพื่อให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ซึ่งจะช่วยให้จิตใจเข้มแข็งไปด้วย ซึ่งวิธีการโยคะนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า การบำเพ็ญความเพียรทางจิต หรือการบำเพ็ญพระกรรมฐานนั่นเอง

ยุคหินดู

ในยุคนี้ พวกพราหมณ์ได้ปฏิวัติหลักทศาคำสั่งสอนของตนอย่างมาก ทั้งนี้ เพื่อต่อสู้กับศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่ ที่มีหลักคำสอนหลายประการที่คัดค้านคำสอนของตน เช่น ที่พราหมณ์สอนว่าชีวิตเป็นอาตมมันเล็ก เกิดมาจากพระพรหม หรือปรมาตมมันคืออาตมมันใหญ่ ซึ่งเป็นตัวตนสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ ตายแล้วถ้าทำดีพอที่จะไปเกิดรวมอยู่กับปรมาตมมัน แต่ศาสนาที่เกิดขึ้นใหม่กลับสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนาตมมัน (อนัตตา) คือ ไม่มีอัตตา ไม่ใช่อัตตา อัตตาเล็กก็ไม่มี อัตตาใหญ่ก็ไม่มีดังนี้เป็นต้น ลัทธิศาสนาที่สอนคัดค้านคำสอนของพราหมณ์ดังนี้ก็คือ พระพุทธศาสนา (รวมไปถึงศาสนาเซนด้วย เซนก็มีคำสอนค้านกับของพราหมณ์ในเรื่องอาตมมัน เช่นกันกับของพระพุทธศาสนา)

อีกตัวอย่างหนึ่ง พวกพราหมณ์สอนว่า พระพรหมเป็นเจ้าของใหญ่แห่งสิ่งทั้งหลาย และเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย แต่พระพุทธรักษาสอนว่าพระพรหมที่ว่ามีได้มีตัวมีตนจริง พระพรหมแท้จริงนั้นอยู่ที่คุณธรรมต่างหาก ผู้ใดมีคุณธรรม 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ผู้นั้นแลชื่อว่าเป็นพรหม หลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร 4 นี้ นับว่าเป็นการสร้างความลำบากใจแก่พวกพราหมณ์เป็นอย่างมาก จึงต้องมีการปฏิวัติคำสอนเป็นการใหญ่ทั้งในแง่หลักคำสอนเดิม และในด้านที่เกี่ยวกับเทพเจ้า เช่นเดิมสอนว่ามีพระพรหมองค์เดียว ก็สอนเสียใหม่ว่า แท้จริงแล้วพระพรหมนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 คือเพิ่มเข้ามาอีก 2 องค์คือ พระศิวะ และพระนารายณ์ แล้วก็เกิดลัทธิ *ตรีมูรติ* เป็นการเลียนแบบพระพุทธรักษาที่มีรัตนตรัย คือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์

การที่พวกพราหมณ์ได้ปฏิวัติหลักคำสอนและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม เช่นนี้ นับเป็นการนำลัทธิศาสนาเดิมของตนให้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่อีกครั้งหนึ่ง ที่มีชื่อเรียกว่า *ยุคฮินดู* ลัทธิศาสนาพราหมณ์เดิมที่ปฏิรูปตัวเองแล้วก็เรียกชื่อใหม่ว่า *ลัทธิศาสนาฮินดู*

ลัทธิปรัชญาฮินดู

ลัทธิปรัชญาดั้งเดิมของฮินดูเพียงหนึ่งซึ่งเชื่อกันว่ามีมาดั้งเดิม คือลัทธิปรัชญาโลกายตะ ซึ่งมีความหมายและหลักการกว้าง ๆ เหมือนกับลัทธิปรัชญาวัตถุนิยมของฝ่ายตะวันตก นอกจากลัทธิปรัชญาโลกายตะนี้แล้ว ในยุคต่อ ๆ มา ก็ได้เกิดลัทธิปรัชญาอื่น ๆ ขึ้นมากมาย แต่ก็อาจรวมลงในลัทธิปรัชญาที่สำคัญ ๆ ได้เป็น 6 ลัทธิ ที่เรียกว่า ษัษฐรรศนะ กล่าวคือ ลัทธิินยายะ ลัทธิไวเศษิกะ ลัทธิสางขยะ ลัทธิโยคะ ลัทธิมีมางสา และลัทธิเวทานตะ กล่าวโดยสรุป ลัทธิปรัชญาทั้ง 6 ลัทธิ แม้จะมีชื่อเรียกต่างกัน และมีทรรศนะที่แตกต่างกันแต่โดยเนื้อแท้แล้วก็แตกต่างกันในส่วนรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ส่วนในแกนกลางต่างก็มีหลักการที่เห็นพ้องต้องกันทุกลัทธิ ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ธรรมชาติมีวงกลมอันไม่มีเบื้องต้นเบื้องปลาย.... ชีวิตและความตายเป็นเพียงสองด้านแห่งวงกลมหนึ่งซึ่งอาตมมันผูกพันอยู่ และการที่อาตมมันเข้าไปเกาะเกี่ยวอยู่ก็เพราะอภิวินัยคือความไม่รู้สภาพที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย....โยคะเป็นข้อปฏิบัติที่จะบรรลู่ถึงความหลุดพ้นขั้นสุดท้าย....”

ตัวอย่างคำสอนบางเรื่องของลัทธิศาสนาและปรัชญาของฮินดู

คำสอนเรื่องกรรม ศาสตราจารย์ ดับเบิลยู ดูแรนท์ ผู้เขียนหนังสือ “เรื่องของอารยธรรม” (The Story of Civilization) ได้กล่าวอธิบายไว้ว่า “...เราสามารถเข้าใจชีวิตได้.... จากข้อสมมติฐานที่ว่าทุกชีวิตมีการเสวยทุกข์บ้าง สุขบ้าง เพราะผลแห่งกรรมชั่ว และกรรมดีของตนในอดีตชาติ ไม่มีกรรมหรือการกระทำใดที่ไม่ส่งผลให้แก่ผู้กระทำ ไม่ว่ากรรมนั้นจะเล็กหรือใหญ่ ดีหรือชั่ว ทุกสิ่งทีกระทำมาแล้ว

จะต้องส่งผลให้เสมอ นี่คือกฎแห่งกรรม....” เพราะฉะนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่า ชีวิตปัจจุบันของเราเป็นผลของการกระทำหรือกรรมของเราในอดีต การกระทำในปัจจุบันของเราจะเป็นผู้กำหนดตัดสินชีวิตอนาคตของเราเอง

คำสอนเรื่องวิญญูณ ลัทธิศาสนาฮินดูถือว่าวิญญูณเป็นอมตะ คงอยู่ชั่วกาลปาวสาน เพียงแต่ร่างกายเท่านั้นที่ตายสลายไป (ทำความดีพอตายแล้ววิญญูณจะกลับเข้าไปอยู่ร่วมกับพระพรหม ซึ่งถือว่าเป็นดวงวิญญูณดวงใหญ่)

คัมภีร์ ภควัตคีตากล่าวว่า เปรียบเหมือนเมื่อมนุษย์ละทิ้งเสื้อผ้าเก่าของตน ไปถือเอาเสื้อผ้าใหม่ฉันใด วิญญูณนี้ก็เช่นเดียวกัน ย่อมละทิ้งร่างกายที่ชำรุดทรุดโทรมคร่ำคร่า เข้าไปสิงสู่ในร่างกายใหม่ ก็ฉันนั้น ดังนั้น “ผู้ใดถือว่าวิญญูณเป็นผู้ฆ่าและอาชญากรรมฆ่าใคร่ ผู้นั้นเป็นคนโง่ไม่ฉลาดเลย ด้วยว่าวิญญูณไม่ใช่ทั้งผู้ฆ่าและผู้ถูกฆ่า” สมัยหนึ่งพระกฤษณะกล่าวว่า “ความจริงไม่เคยมียุคสมัยใดเลยที่ข้าพเจ้าไม่เคยอยู่หรือเคยเป็นมาแล้ว ไม่มียุคสมัยใดเลยที่ท่านหรือพระเจ้าแผ่นดินเหล่านี้ไม่เคยเป็นหรือเคยอยู่มาแล้ว ทั้งไม่เป็นความจริงแต่อย่างใดเลยที่ว่าเมื่อสิ้นชีวิตในโลกนี้แล้ว เราจะไม่กลับมาเกิดอีก...”

คำสอนเรื่องการทำทาน ลัทธิศาสนาฮินดูถือว่า การกระทำและการบูชาโดยไม่เห็นแก่ตัว ถือเป็นหลักคำสอนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของฮินดู เขากล่าวว่า

“สิทธิของท่านคือต้องทำงานอย่างเดียว อย่าพึงหวังผลใด ๆ อันจะเกิดจากการทำงานนั้น อย่าให้ผลการทำงานนั้นเป็นเป้าหมายของท่าน ทั้งอย่าปล่อยให้การยึดมั่นของท่านต้องกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ท่านต้องไม่อยากทำงาน.....การทำงานโดยปราศจากการยึดมั่นถือมั่น (คือโดยการปล่อยวาง) นั้น จะทำให้มนุษย์เข้าไปรวมอยู่กับพระเป็นเจ้า....”

การนับถือบูชาเทพเจ้า ประเทศอินเดียได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่มีเทพนิยายมากที่สุดไม่แพ้กรีกและโรมัน แม้จะมีแบบความคิดหรือปรัชญาสูงส่งลึกซึ้งมากมาย แต่เบื้องหลังแห่งความคิดปรัชญานั้นก็หนีไม่พ้นเรื่องของเทพเจ้า เช่น ความคิดในเรื่องพระพรหมผู้สร้างโลก พระศิวะผู้ทำลาย และพระวิษณุ หรือพระนารายณ์เป็นผู้อภิบาลรักษาโลก ความคิดเรื่องนี้ได้พัฒนาปฏิรูปตัวเอง จนในที่สุดพระพรหมได้กลายเป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการปฏิบัติตามหลักคำสอนของลัทธิศาสนาฮินดู

จึงกล่าวสรุปในขั้นนี้ก่อนว่า พราหมณ์หรือฮินดูเป็นลัทธิศาสนาแห่งพระเจ้า เป็นลัทธิศาสนาแห่งเทพนิยาย แม้จะนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็นับถือเทพเจ้าต่าง ๆ มากมาย เช่น เทพเจ้าแห่งพื้นดิน เทพเจ้าแห่งอากาศ เทพเจ้าแห่งลม เทพเจ้าแห่งภูเขา เทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ เทพเจ้าแห่งศิลปวิทยา เทพเจ้าประจำทิศ ที่เรียกกันว่าท้าวจตุโลกบาล ฯลฯ ดังนั้น ฮินดูจึงเป็นลัทธิศาสนาประเภทพหุเทวนิยมอย่างแท้จริง

เฉพาะเรื่องเทพเจ้าประจำทิศนั้น ในทางพระพุทธศาสนาก็รับความคิดมาใช้ด้วยเหมือนกัน แต่รับมาใช้ในฐานะเป็นบริวารคอยอารักขายืนเฝ้าประจำทิศทั้ง 4 ดังคำบาลีว่า

บุริมทิศั ธตวรรษุ ทกุขิณน วิรุฬุกโก
 ปจฺฉิมเมน วิรุฬุกโข กุเวโร อุตฺตโร ทิสั

แปลว่า ท้าวธตวรรษุ อยู่ทิศตะวันออก ท้าววิรุฬุก อยู่ทางทิศใต้ ท้าววิรุฬุกข์ อยู่ทิศตะวันตก ส่วนท้าวกุเวร อยู่ด้านทิศเหนือ

การปกครอง

ระบอบการปกครองของอินเดียสมัยโบราณ เดิมทีเดียวก่อนที่พวกอารยันจะเข้ามาปกครองสันนิษฐานว่ารูปแบบการปกครองคงเป็นแบบหัวหน้าหมู่หรือหัวหน้าเผ่า เป็นผู้ปกครองเฉพาะเผ่าหรือหมู่ของตน ต่างเผ่าต่างก็เป็นอิสระ ในขั้นนี้คงเรียกชื่อระบบอย่างใดอย่างหนึ่งยังไม่ถนัดนัก นักเขียนท่านหนึ่งตั้งชื่อว่า อัตตาธิปไตย (autocracy)

ครั้นมาถึงยุคอารยัน ชนพวกนี้ได้แบ่งหมู่คนของตนเป็น 4 วรรณะ คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร พร้อมทั้งที่สร้างวรรณะขึ้นนี้ ก็ได้กำหนดงานในหน้าที่ (Division of Labour) มาด้วย กล่าวคือ

พราหมณ์	ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นครู (เป็นฝ่ายวิชาการ)
กษัตริย์	ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองปกป้อง (เป็นฝ่ายบริหาร)
แพศย์	ทำหน้าที่ประกอบอาชีพทั้งทางกลีกรรม ไครักขกรรม พาณิชยกรรม เป็นฝ่าย ทำมาหากิน บำรุงพลเมืองของประเทศ
ศูทร	ทำหน้าที่รับใช้คนอื่น

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การปกครองประเทศดำเนินไปโดยมีกษัตริย์หรือราชันเป็นผู้ทำหน้าที่หัวหน้าหมู่ให้ความคุ้มครองเป็นนักรบ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติภารกิจของกษัตริย์ในทุกกรณี ก็จะต้องได้รับการสนับสนุนจากบุคคลสำคัญ ๆ ของเผ่าด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องได้รับความเห็นชอบจากพราหมณ์ที่ปรึกษา ที่เรียกว่า ปุโรหิต เสียก่อน (ธรรมเนียมในการปกครองบ้านเมืองที่ต้องมีพราหมณ์ที่ปรึกษานี้ปรากฏเป็นที่นิยมกันทั่วไป แม้ในสมัยปัจจุบัน)

ในสมัยพุทธกาล และหลังจากนั้นเล็กน้อย อินเดียก็ยังมีกรปกครองเป็นแบบรัฐอิสระ คือแยกการปกครองเป็นแต่ละรัฐ หรือเป็นเผ่า หรือกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย มีกษัตริย์ทำหน้าที่ในการปกครอง โดยมีพราหมณ์เป็นที่ปรึกษาเหมือนเดิม พราหมณ์ที่ปรึกษาหรือพราหมณ์ปุโรหิตที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ ญาณกยพราหมณ์ หรือเกาฏิลยะพราหมณ์ ทำหน้าที่ปุโรหิตประจำราชสำนักของพระเจ้าจันทรคุปต์

แห่งวงศ์ โมริยะ ครองกรุงปาฏลีบุตร ผลงานหนังสือของท่านเป็นที่กล่าวถึงอ้างอิงกันมากในทางสังคมวิทยา คือ อรรถศาสตร์ (Arthashastra) มีอายุประมาณ 321-226 ปี ก่อนคริสต์ศักราช

ในหนังสือที่เขียนโดย ยวหระ ลาล เนห์รู ชื่อ “พบถิ่นอินเดีย” ได้ให้ภาพพจน์เกี่ยวกับจาณักยะไว้ว่า “จาณักยะผู้นี้เปรียบกันว่าเป็นเสมือนหนึ่ง Machiavelli ของอินเดีย อุปมานี้ก็มีความเหมาะสมดีอยู่แต่จาณักยะเป็นบุคคลที่มีความยิ่งใหญ่ยิ่งกว่า Machiavelli โดยประการทั้งปวง ยิ่งใหญ่ทั้งในด้านภูมิปัญญาและการงาน จาณักยะมีชื่อเป็นแต่เพียงผู้ติดสอยห้อยตามอย่างธรรมเนียมของกษัตริย์ มีชื่อเป็นเพียงที่ปรึกษาที่หมอบกราบคาน้ำแกวของจอมจักรพรรดิผู้เกรียงไกร...แต่จาณักยะเป็นบุคคลที่มีความกล้าหาญ พราวไปด้วยเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิง ทะนงในตนเอง รู้จักผูกใจเจ็บ ไม่เคยจะลืมนผู้ที่เหยียดหยามตน ไม่เคยทอดทิ้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของตน เป็นผู้ใช้วิธีการทุกประการเท่าที่จะทำได้ในการลวงล่อและเอาชนะศัตรู....”

“อรรถศาสตร์” เป็นตำราที่ว่าด้วยรัฐประศาสนศาสตร์หรือการปกครองบ้านเมืองมีอาทิหน้าที่ของพระราชอา มาตย์ ข้าราชการ และวิธีการทางการทูต....เรียกกันว่า “ราชศาสตร์” ก็เรียกข้อความทั้งหมด รจนานี้เป็นบทร้อยกรองคือเป็นโคลก มีอยู่ด้วยกัน 6,000 โคลก โดยเนื้อหาสาระแล้ว “อรรถศาสตร์” ของจาณักยะเป็นตำราคู่มือของนักปกครองบ้านเมืองมากกว่าจะเป็นตำราที่ว่าด้วยปรัชญาและทฤษฎีการปกครองล้วน ๆ

เกี่ยวกับการปกครองของพระราชอา โคลกบทหนึ่งในหนังสืออรรถศาสตร์กล่าวว่

ปราชสาเช สุขิ ราชะ	ปราชานามุ จ หิตะ หิตานิ
นาตุมปริญิ หิติ ราชะ	ปราชานามุ ตุ ปริญิ หิตม

แปลความว่า ความสุขของพระราชอาอยู่ที่ความสุขของประชาชน สวัสดิภาพของพระราชอาอยู่ที่สวัสดิภาพของประชาชน สิ่งใดที่ชอบเอง สิ่งนั้นพระราชอาจะไม่ถือว่าดีงาม แต่สิ่งใดที่ประชาชนชอบ สิ่งนั้นแหละพระราชอาจะถือว่าดีงาม

